

ШЕВЧЕНКО- ХУДОЖНИК

Юлія СОКОЛЮК

УДК 821.161.2-3.09'18'

ДЕЩО ДО ПОРТРЕТУ ПЕТРА ГРИГОРОВИЧА КАНДИБИ

Автор джерелознавчої розвідки ставить за мету різнобічно висвітлити інформацію про знайомих Т. Шевченка і братів Лазаревських, родину Кандиб. Коменатори Шевченка недостатньо повно подали відомості про ці персоналії, чим спонукали до написання статті В. І. Дудка. На разі маємо ще більше даних, аби заповнити наукові лакуни.

Ключові слова: оточення Шевченка, Петро Кандиба, Т.Шевченко, родина Кандиб, брати Лазаревські.

Пам'яті Віктора Івановича Дудка

Поштовхом до написання цієї розвідки стала передчасна смерть талановитого науковця-текстолога В. І. Дудка, чий світлий пам'яті присвячую цей текст.

У джерелознавчій студії «Листи до Шевченка: невіршені проблеми відтворення тексту, датування і коментування» В. Дудко дослідив на матеріалі листа Михайла Лазаревського до Т. Шевченка від 12 лютого 1848 р. персоналії деяких поетових знайомих, про яких мало згадок у коментаторів Шевченка. Серед них Петро Григорович Кандиба [2, 181-183].

Згадки про Петра Кандибу містяться в роботах О. М. Лазаревського, П. Жура, О. Супронюк та ін. дослідників.

Тож ставимо мету доповнити відомості про П. Г. Кандибу та його родину з усіх доступних наукових і краєзнавчих джерел.

У своєму листі М. Лазаревський так згадав про П. Кандибу: «Балакали ще багацько про тебе і в нас у Конотопі. Шлють тобі низенькі поклони і моляться за твоє горе Кандиба Петро[...]» [9, 232-233]

Інтерес П. Кандиби до творчості Шевченка засвідчив Ієремія Айзеншток, надрукувавши невідомі спогади В. М. Лазаревського про Шевченка: «Вперше я ознайомився з «Кобзарем» у 1845 р., коли перебував удома після повернення з Дону, за дорогоцінним екземпляром з власноручними поправками Шевченка і його авторським написом: «Василю Львовичу Дзюбіну». Він якось потрапив до моєї сестри, яка мені його і подарувала. Я мав необережність дати його П. Гр. Кандибі – звісно, там він і сів». [1, 175]

Цю думку обстоює і П. Жур, повторюючи слова про велику зацікавленість Кандиби віршами Шевченка. На нашу думку, це більше нагадує звичайну непорядність людини, в якій «сіла» чужа книга.

В. Дудко подає стислу біографію Петра Кандиби, укладену за матеріалами В. Модзалевського (див. В. Л. Модзалевський. Малоросійський родословник. – К.; Санкт-Петербург, 2004. – Т.V. Вип. 4. – С. 39-40) і новітнім довідником О. Супрунок: «П. Кандиба (8 листопада 1816 с. Кирилівка Конотопського повіту – не раніше 1864, там само). 1825-1833рр. – навчання у Ніжинській гімназії вищих наук кн. Безбородька (не завершив); від 1839 р. на військовій службі (у 1849 р. поручик); у 1855-1864 рр. – конотопський повітовий маршалок». [2, 183] До цієї біографії можемо додати абсолютно точну дату і причину смерті, яку вказує Олександр Лазаревський в «Спогадах про конотопців» – «помер від раку шлунку у 1868 році». [12, 58]

Найперша згадка про братів Кандиб міститься у щоденнику Аполлона Мокрицького (автограф щоденника А. Мокрицького зберігається у відділі рукописів Державної Третьяковської картинної галереї, ф. 33, № 33(24), РФ), приятеля Т. Шевченка під час навчання в Академії мистецтв. Відомо, що повернувшись із заслання, Шевченко зустрічався з Мокрицьким у Москві та Петербурзі.

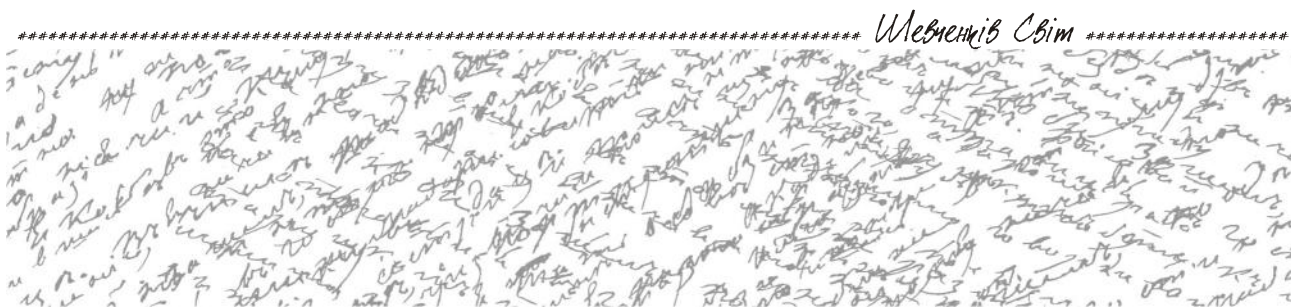
Мокрицький зробив такий запис: «29 [квітня]. Після обіду пішов я до Кандиби... Допізна просидів у нього. Повертаючись, завітав до Дементьєва, там застав Віктора Андрійовича Трипольського і Шевченка» [11, 61].

Можна припустити, що П. Кандиба знав про існування Шевченка від свого приятеля А. Мокрицького, а можливо, і був знайомий із ним від 1839 року.

Петро Жур у книжці «Третя зустріч. Хроніка останньої мандрівки Т. Шевченка на Україну» стверджує: «Дід Афанасії Олексіївни Петро Лашинський був одружений з донькою бунчукового товариша Федора Кандиби Анастасією, і відтоді сім'ї Лашинських і Кандиб, а згодом і Лазаревських зберігали постійні дружні стосунки» [3, 247].

Про це знаходимо свідчення в дослідженні Катерини Лазаревської «Господарство незаможного панка на Конотопщині в першій половині XIX в.» («Український археографічний збірник», Т.II.). Лазаревські шинкарували горілкою, купленою в Кандиб, котрі мали свою гуральню. [13, X]. Також користалися послугами «кандибівських людей», аби «покружати сосни», тобто правильно порізати деревину, за що було заплачено 1 крб.

Письменник Б.О. Лазаревський у своїй повісті «Шматочки минулого» теж не оминув сімейство Кандиб. Він висловив цікаве припущення, що, скоріше за все,

предки Кандиб були греками, бо усі вони по чоловічій лінії були надзвичайно чорнявими і довгоносими [5, 12].

П. Федоренко в науковому огляді «О. М. Лазаревський та культурні цінності Чернігівщини» пише, що О. М. Лазаревський використовував папери родинного архіву Кандиб для наукової роботи [13].

Про старовинний рід Кандиб згадує в меморіях «Памяти мои» Матвій Ілліч Лазаревський. А. Д. Кандиба був конотопським маршалком (суддею, котрий вирішував земельні справи), П. Д. Кандиба, найближчий товариш і сусід М. І., головував у підкоморському суді [13].

Націкавіші свідчення про Кандиб містяться в статті Олександра Матвійовича Лазаревського «Спогади про конотопців» [13, с.57]

Андрій Андрійович і Анна Василівна Кандиби були дуже заможними панами, але вирізнялися неймовірною скупістю. Подейкували, що А. А. спалив будівлі, що належали його братові, за що отримав від людей прізвисько «Палій». Ще ця сімейна пара любила їздити в гості до сусідів шестіркою коней з кучером і фореитором, аби задурно пообідати, нагодувати слуг та коней. Син Григорія Петровича Кандиби Олександр завів роман із родичкою (тіткою) Анною Василівною, в результаті якого народилася позашлюбна Людмила.

Звідси стає зрозумілим трохи презирливий відгук «нехай їм лихая година» Афанасії Лазаревської в листі до сина Олександра від 1850 р. про А. А. та А. В., котрі навідали її пізно ввечері і «розважали» до 12 години ночі.

Петро Григорович Кандиба, «обращавший на себя внимание громадностью своего тела, заступил место конотопського предводителя... и оставался на этой должности до смерти 1868 г.» [13,58], справді нагадував раблезіанських героїв, такою ж була і його дружина.

П. Г. Кандиба був старшим із семи синів Г. П. Кандиби. Інші брати, Павло й Михайло, померли молодими. Михайла нібито вбили кріпаки. Ще були Андрій, Олександр (вище згаданий), Микола і Данило.

Одружений був Петро Кандиба з донькою Михайла Олексійовича Костенецького Авдоттею Андріївною.

О. Лазаревський змальовує його як гультівісу, п'яницю й поціновувача жіночих принад (мав цілу колекцію статуеток оголених жінок у непристойних позах). Ще Петра Григоровича Кандибу змальовано як жорстокого й немилосердного поміщика, котрий «оголив» селян і весь час вигадував нові способи витягування з них грошей.

Петро (1816), Андрій (1817) та Олександр (1819) Кандиби навчалися у Ніжинській гімназії вищих наук разом з А. Мокрицьким. Відомо, що Петро курсу наук не скінчив, щодо інших братів, інформації немає.

Олександр Матвійович Лазаревський характеризує братів Кандиб не кращим чином. У п'ятиці і непристойних розвагах вони змагалися один з одним. Найбільш позитивні характеристики він дав Андрієві та Миколі.

Михайло Лазаревський в листі до батьків 11 лютого 1855 р. пише, що дорогою до Губернського управління (Петербург) зайшов до Кандиб. З тексту стає зрозумілим, що брати винаймали квартиру разом. Один з них точно був Микола Григорович, через якого Михайло Матвійович збирався передати посилку з речами померлої родички (двоюрідної сестри) на Конотопщину.

Відомо, що Кандиб згадує О. М. Лазаревський у спогадах, опублікованих у «Киевской старине»: «Наиболее близкие отношения были у нашей семьи с Кандыбами, Григорием Петровичем и его женой Авдотьей Андреевной. [...] Все дети Гр[игория] П[етрови]ча Кандыбы имели сверстников в нашей семье и наоборот; так, старший из детей Кандыбы Петр был сверстником старшего нашего брата Василя и т. д.» [10, 472].

Тут знаходимо певну неточність в імені дружини Григорія Петровича Кандиби. У «Спогадах про конотопців» О. Лазаревський вказує, що жінка на ім'я Авдоття Андріївна була дружиною сина Григорія Петровича Петра Григоровича Кандиби[13].

Список використаної літератури

1. Айзеншток І. Невідомі та призабуті спогади про Шевченка // Вітчизна. – 1961. – №3 – 175 с.
2. Дудко В. Тарас Шевченко: джерелознавчі студії. – К.: Критика. – 2014. – 416 с.
3. Жур П. Третя зустріч. Хроніка останньої мандрівки Т.Шевченка на Україну. К: Дніпро, 1970. – 307 с.
4. Лазаревський А. М. [Краткие биографии братьев Лазаревских]. – К., 1891
5. Лазаревський Б. Шматочки минулого / Б. Лазаревський // Тризуб. – Париж, 1935 – 1936.
6. Лазаревський О. Шевченко та Лазаревські / О. Лазаревський. – К., 2004. – 80 с.
7. Лазаревський О. З оточення пророка. Тарас Шевченко та родина Лазаревських. – К.: Пульсари. – 2009. – 164 с.
8. Лазаревський Г. С., Лазаревський Н. А. Помнить имя свое. – Санкт-Петербург, – 2013 – 429 с.
9. Листи до Тараса Шевченка. – К.: Наукова думка. – 1993 – 384 с.
10. Отрывки из автобиографии Александра Матвеевича Лазаревского // Киевская Старина. 1902, т. LXXVII, июнь, отд. I, С. 472 с.
11. Спогади про Тараса Шевченка. – К.: Дніпро. – 1982, – 547 с.
12. Супронюк О. К. Н. В. Гоголь и его окружение в Нежинской гимназии: Библиографический словарь / О. К. Супронюк. – К.: Академперіодика, 2009, – 252 с.
13. Український археографічний збірник. – К., 1927. Т.II

Sokolyuk Iuliya. Something to portrait Peter G. Kandyba. Author of source intelligence aims versatile light about Shevchenko's friends and brothers Lazarevsky, family Kandyba . Shevchenko's Komenatory not fully submitted information about these personalities, what led to the writing of Viktor Dudko. Currently, we have more information to fill research gaps.

Keywords: environment Shevchenko Peter Kandyba, Shevchenko, family Kandyba, brothers Lazarevsky.

